

Rapport 2015:17

Länsstyrelsen
Stockholm

Att vara förälder i Sverige!

Utvärdering av två föräldrastödsprogram

Rapport 2015:17

Länstyrelsen
Stockholm

Att vara förälder i Sverige!

Utvärdering av två föräldrastödsprogram

Illustration omslag: Christina Fagergren

Textbearbetning: Maria-Pilar Reyes och Olle Castelius

Utgivningsår: 2015

ISBN: 978-91-7281-649-7

För mer information kontakta enheten för social utveckling.

Länsstyrelsen i Stockholm

Hantverkargatan 29

Box 22067

104 22 Stockholm

Telefon: 010-223 10 00

Länsstyrelsens rapporter finns på

www.lansstyrelsen.se/stockholm/publikationer

Förord

”Det är en stor resa tycker jag. Du vet det fattades kunskap. Jag kunde inte hitta på lösningar. Jag behövde bara lite ”aha”, att så här kan man göra. Sedan kan man fortsätta själv har jag märkt. Men i början jag var stängd. Det var inte lätt att vara förälder här. Barnen får göra som de vill, de får bestämma och man får straff som förälder. Det kändes inte lätt, det kändes inte skönt. Det finns dagar då jag tänkte att jag har det bättre utan barn. Om det är så här. Om de ska bestämma själva, om de ska göra vad de vill”
(Intervju med förälder som deltagit i föräldrastödsprogrammet *Att vara förälder i Sverige*).

Att vara förälder har sina särskilda utmaningar, och det har i Sverige och andra länder utformats generella och riktade föräldrastödsprogram för i över 30 års tid.

Att vara förälder i ett land där du inte behärskar språket och saknar stödjande nätverk, där sedvänjor, lagar och regler är nya för dig och där familjens roll skiljer sig från vad du är van vid accentuerar ett antal av de svårigheter som föräldraskapet bär med sig.

Länsstyrelsen i Stockholm och Stockholm stad har stöttat ett antal föräldrastödsprogram, varav några har riktat sig till utrikesfödda föräldrar.

Nu har två av dem, *Att vara förälder i Sverige* (Hässelby–Vällingby stadsdelsförvaltning) och *Ur barnens perspektiv* (Sveriges Kvinno- och Tjejjourers Riksförbund, SKR/Unizon) utvärderats av forskare vid Linnéuniversitetets institution för socialt arbete.

Båda programmen utgår från barns rätt, behov och position; de ger med barnet som utgångspunkt samhällsinformation och utbildning i för föräldraskap centrala samhällsfrågor, lagar och regler. Studiematerialen, studiehandledningen, och övrigt metodstöd underlättar för föräldrarna att också inta barnets perspektiv samt vara aktiva och utveckla sin föräldraroll. Bägge program har ett våldspreventivt syfte.

Utvärderingen visar att programmen har gjort en skillnad och varit uppskattade.

Stockholm 2015-08-28

Kristin Marklund
enhetschef

Innehåll

Förord	5
Innehåll	7
Inledning	9
Föräldrastöd som hälsofrämjande och våldsförebyggande insats	9
”Jag vill ha frihet, men inom min familj, inte utan den”	11
Kvalitetsutveckling	11
Hässelby-Vällingbys familjestödprojekt	11
Utvärderingen	12
Rapporten	13
Sammanfattning	14
Resultat av programmen	14
Utvecklingsområden	15
Ett föräldrastödprogram för föräldrar med migrationserfarenheter	15
Vad händer med heder?	16
Programmen	17
Att vara förälder i Sverige	17
Ur barnens perspektiv	18
Jämförelser och lärdomar från de två föräldrastödsprogrammen	21
Likheter mellan programmen – resultat	21
Kunskap om barns rättigheter, våld och relationen myndighet – medborgare	21
Kommunikation i gruppen, i hemmet och med barnen.....	21
Rättssäkert föräldraskap – föräldramakt	22
Likheter mellan programmen – förändringsorsaker	22
Organisation och förberedelse.....	22
Metod för inkludering, självinsikt och att utmanas.....	23
Inifrånperspektiv och migrationserfarenheter.....	23
Skillnader mellan programmen	24
Myndighet – idéburen organisation.....	24
Barn och våld – patriarkal hederskultur	25
Cirkelledare/resursperson – samtalsledare.....	25
Normgivande – utprövande.....	26
Lokal förankring – nationell spridning	27
Att vara förälder i Sverige- Resultat	28
Möten och förtroende.....	28
Bygga föräldraskap.....	28
Syn på barn och barns rätt.....	28
Kommunikativ barnuppfostran	29
Resurspersoner – en ny funktion	29
Att vara förälder i Sverige – förändringsfaktorer	29

Nyfikenhet och genuint intresse	29
Metoden	29
Hantera myndighetsrollen	30
Dynamiskt förarbete för att hantera "vi-och-de"	31
Resurspersoner	31
Organisation och resurser	32
Att vara förälder i Sverige – styrkor	32
Tiden – flexibilitet och kontinuitet	32
Varierade kompetenser	32
Aktivitet – metoden	33
Lokalt förankrat – "kvarterskänsla"	33
Att vara förälder i Sverige – utvecklingsmöjligheter	33
Strukturella villkor – preventivt arbete	33
Problematisering av representation och förhållningssätt	34
Ur barnets perspektiv- Resultat	36
Barnet har fått en röst	36
Våld blir talbart	36
Perspektivbyte och aktivitet	36
Samtalsledarna	37
Information och samhällsorientering	37
Spridning	37
Ur barnens perspektiv – förändringsfaktorer	37
Samtalsledarna	37
Grundade kunskaper	38
Från skillnad till likhet	38
Förarbete och stödet i organisationen	38
Ur barnens perspektiv – styrkor	38
Barnet som ingång	38
Samtalsledarna, materialet och metoden	39
Unik kunskap	39
Spridning, nationellt och internationellt	39
Ur barnens perspektiv – utvecklingsmöjligheter	40
Spridning och kvalitetssäkring	40
Samverkan mellan idéburen organisation och myndighet	40
Samtalsledare och gruppen	40
Rollförlust och splittring av familjen	41
Slutdiskussion: En målgrupp med migrationserfarenheter	42
Fortsatta forskningsfrågor och områden	43
Genusperspektiv	44
Vad händer med heder?	44
Referenser	46

Inledning

Länsstyrelsen i Stockholm har varje år sedan 2004 fördelat stöd till insatser i länet som syftar till att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck (Regeringsuppdrag 2003–2015). Några insatser har visat sig särskilt intressanta då de lyckats övervinna uppkomna svårigheter och genomföra projektet som planerat, men också för att ha utvecklat något nytt som behövs och gör skillnad och som, i vissa fall, skapar mervärde.

Länsstyrelsen har bedömt det som angeläget att beställa en extern, kvalificerad utvärdering av ett par av dessa projekt, bland dem ett som har utvecklats succesivt (2009–2013) av socialtjänsten i stadsdelen Hässelby-Vällingby (Stockholm stad) och som har syftat till att bygga upp en resurs för målgruppsanpassat föräldrastöd till utlandsfödda föräldrar.

Föräldrastöd som hälsofrämjande och våldsförebyggande insats

Många projekt över hela landet har av olika aktörer riktats mot grupper av vuxna tillhörande sammanhang som förmodas legitima hedersrelaterat våld och förtryck. Merparten av projekten har haft en fostrande ansats med utgångspunkt från vad som gäller i Sverige och vad som händer om man inte respekterar svensk lagstiftning. Effekten av dessa interventioner har överlag varit svår att utröna.

Frågan om det är värt att rikta insatser mot föräldrar i förebyggande syfte har vida diskuterats i olika fora sedan mordet på Fadime Sahindal 2002. Debatten har periodvis varit polariserande. Att försöka få till stånd en dialog med föräldrar för att förstå deras tankar och upplevelser och därmed deras agerande – och så småningom skapa mer träffsäkra interventioner – har av flera debattörer och nyckelpersoner ställts som motsats till att ta ställning för flickornas mänskliga rättigheter och setts som ett svek mot de utsatta flickorna.

Den dominerande hållningen i det offentliga samtalet om hedersrelaterat våld och förtryck har under långa perioder varit att myndigheternas – och det etniskt svenska majoritetssamhällets – uppgift är att rädda flickorna/barnen/ungdomarna från deras skadliga familj och felaktiga sociala och kulturella sammanhang.

Erfarenheterna hittills har visat att så är fallet i många fall, men inte i alla. Samt att det inte är så enkelt. Det räcker inte med att lyfta flickorna ur familjen. När detta behövs så handlar det om att erbjuda dem ett helt nytt liv, inklusive särskilda skydds- och säkerhetsåtgärder, och det långsiktigt. Något som ingen myndighet eller enskild kan ta ett övergripande ansvar för och särskilt inte över tid.

”Med facit i handen så tror jag att det inte hade behövt gå så långt som det har gjort i mitt fall. Hade mina föräldrar fått stöd och hjälp av en nationell organisation, till exempel Kurdiska föreningen, så hade det inte behövt bli så här.

Hade samhället tagit sitt ansvar och hjälpt mina föräldrar att bli mer delaktiga i det svenska samhället så hade detta kanske kunnat undvikas.

Det som hände mig är inget man kan göra någonting åt, men jag tror att det är viktigt att man lär sig någonting av det, och gör någonting i framtiden, så att såna här fall inte upprepas.”

Ur Fadime Sahindals tal i Sveriges Riksdag, december 2001

”Jag vill ha frihet, men inom min familj, inte utan den”

Från en övervägande förmyndarposition med flickorna och familjen som objekt har utvecklingen i samhället gått mot att ta tillvara erfarenheterna och konsekvenserna av olika interventioner och lyssna mer aktivt och förutsättningslöst på ungdomarnas erfarenheter av myndigheternas stöd. Unga som har fått skyddat boende har ibland saknat några av sina närstående så mycket att de har gått tillbaka till familjen. Rubriken ovan kommer från ett samtal mellan en hjälpsökande flicka och en socialsekreterare och belyser många ungdomars dilemman. ”Jag sökte hjälp för min pappa hotade med att låsa in mig. Men nu är jag inlåst på riktigt!” sade en av dem. ”Okej, de kanske dödar mig, men jag vill dö i min mammas famn” sade en annan. Också Fadime Sahindal, fyra år efter att ha lämnat familjen och trots ett ordnat nytt liv, tog risken att träffa sin mamma och sina systrar i smyg.

En förståelse för frågans komplexitet och att föräldrarna och familjen inte uteslutande bör uppfattas som av ondo utan att de också kan vara en resurs och en samverkanspart har så sakteliga vuxit fram. Men det behövs kompetens att förstå när och hur det kan vara möjligt och aktuellt och det behövs förutsättningar att skapa ett främjande sammanhang.

Kvalitetsutveckling

Parallellt med den stundvis laddade debatten och vissa dramatiska interventioner har det funnits både professionella och personer aktiva i den idéburna sektorn som trott på möjligheten och nödvändigheten att arbeta med familjen i syfte att säkra de ungas säkerhet och välbefinnande, och har verkat i den andan. Länsstyrelsen i Stockholm anordnade därför den 7–8 september 2010 en första nationell konferens om arbete med familjer inom ramen för insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck. Målet var att presentera och diskutera en del av det som redan gjordes, erbjuda en arena för kunskaps- och erfarenhetsutbyte samt kontaktskapande mellan aktiva. Syftet var att främja en kvalitetsutveckling av arbetet med familjen. (Se bilaga 1.)

Hässelby–Vällingbys familjestödsprojekt

Förekomsten av våld inom familjen, och särskilt barnmisshandel, har i denna stadsdel varit länge bland de högsta i länet. Stadsdelen har ett i alla avseenden varierat befolkningsunderlag. 2007 tog två erfarna socialsekreterare (Gunilla Zacheus och Liisa Johansson) och deras närmaste chef (Ann Katrin Sundman) initiativ till en insats som gick ut på att arbeta med familjerna i vardag, i deras hemmiljö, bland annat med familjer där det fanns dokumenterade händelser av misshandel. Den delen av projektet som berörde familjer där man visste att det förekom hedersrelaterat förtryck eller våld i någon grad samfinansierades av Länsstyrelsen i Stockholm och socialnämnden i stadsdelen.

Insatsen pågick i två år och visade anmärkningsvärt goda resultat.¹ Då stadsdelens resurser inte räckte för att fortsätta med en så personalintensiv intervention utvecklade Liisa Johansson och Gunilla Zacheus tillsammans med Ann-Katrin Sundman ett alternativ. Erfarenheterna hade övertygat dem om att det finns mycket att vinna på att få till stånd en dialog med föräldrar i tidigt skede, utan att det nödvändigtvis finns misshandel och förtryck med i bilden. Så utvecklades föräldracirkeln *Att vara förälder i Sverige* som är en insats med ett tydligt hälsofrämjande perspektiv.

Cirklarna består av sju till nio träffar med var sitt tema, leds av en erfaren socionom och pågår under en termin. I varje cirkel deltar en resursperson som förutom att ha egna erfarenheter av migration och föräldraskap talar samma språk som merparten av deltagarna i respektive cirkel (t ex arabiska, somaliska, tigrinja, kurdiska) och som är etablerad i Sverige. Projektet har genomförts kontinuerligt under åren 2009–2014 och samfinansierats av Länsstyrelsen i Stockholm och socialnämnden i Hässelby-Vällingby. På begäran av flera av deltagarna har ett studiehäfte sammanställts som stöd för andra att genomföra liknande cirklar.

Flera av föräldrarna fortsätter att träffas regelbundet efter avslutad studie-cirkel. Inget våld/misshandel har registrerats hittills hos dessa familjer, varken i formella eller informella kontakter. Merparten av dem bor kvar i stadsdelen.

Utvärderingen

Länsstyrelsen i Stockholm, i samverkan med Stockholm stad, har beställt en utvärdering av föräldracirkelna. Syftet är ytterst att stödja metodutveckling och kompetensutveckling för att förverkliga visionen om allas rätt till ett liv fritt från våld i alla dess former och uttryck.

På förslag från Stockholms stad har utvärderingen genomförts som en jämförande studie där också ett föräldrastöd program (*Ur barnets perspektiv*) som med liknande syfte har utvecklats och genomförts av organisationen Unizon (tidigare SKR) under några år i Stockholm och Malmö. Ett pilotprojekt med en annan målgrupp, frihetsberövade föräldrar inom kriminalvården i Västra Götaland, har också genomförts av Unizon i samarbete med kriminalvården och med liknande upplägg. Pilotprojektet inkluderas dock inte i denna utvärdering.

Organisationen Unizons modell för föräldrastöd består av tre träffar och fokuserar på att göra föräldrarna medvetna om barnens behov och upplevelse av våld och dess konsekvenser och stärka föräldrarna i deras sökande efter handlingsalternativ.

Föräldracirkelna i Hässelby-Vällingby pågår under en längre tid, är processinriktad och har fokus på att stödja det goda föräldraskapet genom att mobilisera föräldrarnas resurser, stärka deras självförtroende och kombinera

¹ Se "Lika Villkor" i *Goda exempel på förebyggande av hedersvåld*. Länsstyrelsen i Stockholm 2011.

deras motivation med nya insikter och faktakunskap. Resurspersonerna är stabila. Genom att medverka i förberedelse och genomförande av cirklarna har deras kompetens ständigt breddats och fördjupats.

Modellerna har samma syfte: att förebygga våld i nära relationer och särskilt hedersrelaterat våld. Det finns en del gemensamt men också en del som skiljer modellerna åt. En fråga för utvärderingen har varit i vilken mån dessa kan stärka, komplettera eller kanske motverka/konkurrera ut varandra.

Målet med utvärderingen är att få fram vilka resultat projekten har lett fram till och varför, så kallade förändringsfaktorer. Två av de centrala frågorna bakom beställningen av utvärderingen är:

- Behövs det ett särskilt föräldrastödprogram för utrikesfödda föräldrar?
- Kan ett föräldrastödprogram vara en effektiv våldspreventiv insats?

Föräldrar med migrationserfarenheter har ofta, av olika anledningar, svårt att lita på myndigheter och vara villiga att delta i deras verksamheter, särskilt socialtjänstens. Så är inte fallet med dem som har deltagit i föräldracirklarna som genomförts av socialtjänsten i Hässelby-Vällingby. Hur kommer det sig och vilken roll har föräldracirkeln spelat? På vilket sätt har föräldrarna påverkats av deltagandet i studiecirklarna? Vilka faktorer i cirklarnas metodik har främjat en positiv utveckling av deras föräldraskap? Det är några av de frågor som utvärderingen förväntades ge svar på.

Rapporten

I utvärderingens rapport beskrivs och analyseras programmen var för sig. Dessutom identifieras både det som är gemensamt för programmen och relevanta olikheter.

Det som här presenteras är en förkortad omarbetning av forskarnas fullständiga utvärderingsrapport som Länsstyrelsen i Stockholm har gjort.

Utvärderingen har genomförts under september 2014–mars 2015 av forskarna Kristina Gustafsson och Annika Rosén vid Linnéuniversitetet i Växjö. Deras rapport ”En jämförande studie av föräldrastödsprogrammen *Att vara förälder i Sverige* och *Ur barnens perspektiv*” kan laddas ned i sin helhet från Länsstyrelse Stockholms webbplats www.lansstyrelsen.se/stockholm

Sammanfattning

Resultat av programmen

Barnen får en röst

Barn får en tydlig röst genom det studiematerial som används och som utgår från att barn är individer med egna rättigheter. Barns perspektiv är utgångspunkten när olika situationer i familjelivet och föräldraskapet diskuteras.

Våld blir talbart.

I studiematerialet och i cirklarna möter föräldrar barns erfarenheter av våld. Där behandlas även barns rättigheter och att våld mot kvinnor, män och barn är förbjudet enligt lag. Cirklarna problematiserar och vidgar betydelsen av våld och gör våld talbart.

Perspektivbyte.

I cirklarna får föräldrar möjlighet att se på sig själva som föräldrar ur barns perspektiv. De får reflektera över och jämföra villkor för barn, barnuppfostran och föräldraskap i den egna barndomen i uppväxtlandet med hur det är i Sverige idag.

Kommunikativ barnuppfostran.

Cirklarna öppnar upp för samtal om och övningar i hur barn kan fostras utan våld. Föräldrar får genom cirklarnas metoder aktivt pröva att sätta gränser och fostra genom stödjande kommunikation och genom att möta barnet med respekt.

Myndighet – enskild.

Bland de intervjuade föräldrarna fanns en stor misstro mot myndigheter. Barnet blir en ingång till att förstå svenska myndigheters uppdrag och därmed också hur relationen mellan myndigheter och medborgare är tänkt att fungera. Några föräldrar talar om att ”knäcka koden” och om att förstå hur systemet fungerar i Sverige. Några viktiga områden är skolan och skollagen, sociallagstiftningen och svensk familje- och straffrätt som förbjuder våld inom familjen.

Rättssäker föräldramakt.

I cirklarna presenteras rådande lagar och regler och deltagarna kan aktivt diskutera hur de följer dem utan att göra avkall på sin egen bakgrund och sina egna erfarenheter. Cirklarna möjliggör byggandet av en positiv föräldramakt där föräldrar kan stå upp för sina barns rättigheter och omsorg utan att kränka eller slå.

Förtroende.

Metoden som cirklarna bygger på skapar både möjligheter till lärande och till att förtroende byggs mellan deltagarna, cirkelledarna och resurspersoner. Förtroende byggs även för organisationer som kvinnojourerna, Socialtjänsten och andra myndigheter.

som växt fram över tid och har förankrats i praktiken och bygger på ett tilltal som gör det möjligt att närma sig målgruppen och skapa förtroende mellan genomförare och deltagare inom områden som barns rätt samt våld och heder. Våld och föreställningar om heder kan leda till svåra krissituationer och utsatthet för barn, unga, kvinnor och män i samhället. Det är komplicerade områden som behöver hanteras på ett modigt och balanserat sätt för att undvika risk för stigmatisering, men också rasism, diskriminering och paternalism.

I förlängningen är programmen inte bara preventivt föräldrastödsarbete utan också långsiktigt integrations- och jämställdhetsarbete som utgör viktigt komplement till det integrationsarbete som fokuserar språk, utbildning och arbetsmarknad. Programmen gör det möjligt att möta personer med migrationserfarenheter också som föräldrar med kapaciteter och kompetenser att ta vara på.

Programmen lämpar sig för både nyanlända och föräldrar som bott i Sverige en längre tid. Utvärderingen visar att för att ha störst effekt bör dock föräldrarna ha hunnit etablera sig. Är de precis nyanlända kan det vara svårt att ta till sig innehållet och vara en aktiv deltagare, vilket är en grundförutsättning för förändring.

Vad händer med heder?

Behovet av att arbeta preventivt med heder finns, men vad är det för problematik som ska förebyggas? Resultatet av de två utvärderade programmen, att barn fått en röst och byggandet av föräldraskap, är viktigt preventivt arbete som stärker föräldrar med migrationserfarenheter som samhällsmedlemmar och i omsorgen för sina barn. Det är ett sätt att förebygga heder, men också radikaliseringsrisk. Utvärderingen visar att det i vardagliga bestyr inom den privata sfären finns stor möjlighet att möta människor och skapa möjligheter till förändring i syn på barn, omsorg och föräldraskap och därmed även förebygga heder och radikaliseringsrisk på sikt.

Hedersrelaterad problematik är komplext att förhålla sig till både för myndigheter och för civilsamhället i stort, särskilt då det handlar om våld och förtryck. Att nå aktuella grupper av föräldrar och barn, som till exempel nyanlända i Sverige, utan att stigmatisera är en svåravvägd balansgång, speciellt när det gäller att erbjuda föräldrar med utländsk bakgrund möjlighet till fördjupad kunskap om och ökad förståelse för barns uppväxtvillkor i Sverige och samhällets krav och förväntningar på föräldrar.

Att ta avstamp i barn, omsorg och föräldraskap kan då vara mer neutrala och givande ingångar, områden som skulle tjäna mycket på vidare forskning.

Programmen

Att vara förälder i Sverige

Föräldrastödsprogrammet *Att vara förälder i Sverige* har utvecklats vid socialförvaltningen i Hässelby-Vällingby med projektstöd från Länsstyrelsen i Stockholms län under åren 2009–2013. Syftet med *Att vara förälder i Sverige* är att öka deltagarnas förståelse för barns perspektiv och rättigheter, och i relation till det bidra till ett föräldraskap där barn inte riskerar att utsättas för våld eller kränks på olika sätt.

Programmet består av en studiecirkel med sju–nio träffar samt ett avslutande utvärderingsträff. Varje cirkel leds av en socionom med lång erfarenhet av arbete inom barn och familjeomsorg och en resursperson som behärskar både svenska och deltagarnas modersmål, samt har egna erfarenheter av migration och föräldraskap och goda kunskaper såväl om det svenska samhället som om föräldrarnas uppväxtingsamhälle. I varje cirkel deltar 5–10 föräldrar. Möten sprids över ett par månader.

Programmet har sedan 2008 nått ett hundratal föräldrar främst lokalt i stadsdelen. Flera av de föräldrar som deltagit i cirklarna har bildat ett nätverk som fortsätter att träffas regelbundet efteråt. Bland annat så deltar nätverket i nattvandringar tillsammans med andra föräldrar i stadsdelen.

Att vara förälder i Sverige har haft tre centrala mål:

1. Föräldrar med utländsk bakgrund får möjlighet att samtala om och diskutera vad den egna bakgrunden betyder för deras syn på familj, barn, jämställdhet och fostran.
2. Föräldrar med utländsk bakgrund får möjlighet att lära sig om dominerande synsätt på detsamma i Sverige och hur det präglar svensk lagstiftning och synen på grundläggande fri- och rättigheter för alla och särskilt barn.
3. Föräldrar med utländsk bakgrund får möjligheter att i dialog med varandra och cirkelledare problematisera sitt sätt att se på sina barn, sig själva som föräldrar och att kombinera ”det egna” med det ”nya” så att man kan vara förälder på ett sätt som man själv vill men utan att kränka barns rättigheter eller utöva våld.

Cirklarna har utvecklats över tid och genom användning av olika material och interaktiva övningar. I cirklarna behandlas följande teman: 1: *Berättelser om vår barndom*; 2 *Föräldrarnas och samhällets ansvar för barn och unga i Sverige*; 3 *Barnens rätt till skydd*; 4. *Jämställdhets- och diskrimineringslagen*; 5. *Värdegrund och normer i förskola och grundskola*; 6 *Kärleksfull och bekräftande kommunikation*.

I utvecklingen av programmet har projektledningen integrerat *teorier* från det socialvetenskapliga området, om social rättvisa men främst modernitetsteori (Nussbaum, Kagitcibasis samt en socioekologisk modell tillämpad på barnen), *praktikers* (socialtjänstens) kunskande och erfarenheter och *brukarnas* (de deltagande föräldrar) kunskap och erfarenheter.

Under de olika delprojektens gång har cirklarnas innehåll och upplägg stämts av med medverkande föräldrar och har lett fram till produktionen av en studiehandledning som har utformats dynamiskt över tid. I studiehandledningen återfinns de sex teman som behandlas i cirklarna och rekommendationer på upplägget av en föräldracirkel. I studiehandledningen finns förutom genomtänkta presentationer och upplägg för varje träff bilagor med referenser till teori och arbetsmaterial.

Cirklarna utgör ett jämlikhets- och integrationsarbete. Ett mål har också varit att utveckla socialt familjestödsarbete fritt från paternalism och den ojämlika situation som råder mellan socialarbetare och brukare.

Ur barnens perspektiv

Föräldrastödsprogrammet *Ur barnens perspektiv* utvecklades av Unizon (f.d. Sveriges Kvinno- och Tjejjourers Riksförbund, SKR) med stöd av Allmänna Arvsfonden under åren 2008–2012. Programmet syftar till att öka medvetenheten om barns utsatthet och erfarenheter av våld, och därmed stötta deltagande föräldrars vilja till förändring och förståelse för barns rättigheter.

Programmet har nått ungefär 2 200 föräldrar i Stockholm och Malmö sedan starten och ett tjugotal frihetsberövade föräldrar inom det pilotprojekt som genomfördes i Västra Götaland i samarbete med kriminalvården. Vid cirklarna används ett studiematerial i form av filmen *Jag sa att jag hade en mardröm* och brädspelen *Måsvägen 12*. Varje föräldragrupp består av 4–15 personer som träffas vid tre tillfällen, cirka tre timmar per gång.

Träff 1 har temat: *Barnet i familjen*. Spelet *Måsvägen 12* introduceras och deltagarna diskuterar med stöd av spelet olika typer av familjesituationer. Efter spelet presenteras olika typer av våld. Gruppen samtalar med utgångspunkt från barns rättigheter om vilka lagar som gäller barnuppföstran och våld.

Träff 2 har temat: *Barn som utsätts för våld* och filmen *Jag sa att jag hade en mardröm* visas. Till filmen finns ett studiehäfte som bygger på citat och stillbilder ur filmen. Efter filmen reflekterar deltagarna kring vilka tankar filmen väckt.

Träff 3 har temat: *Möjligheter till hjälp för barnen* och handlar om de resurser och det stöd som finns i samhället för barn och deras familjer. Socialtjänsten, barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och frivilligorganisationernas insatser diskuteras. Samtalsledaren tillhandahåller information om vart man kan vända sig om man behöver stöd i sin familj, och informationsmaterial – listor med telefonnummer till bland annat

kvinnjourer, mansmottagningar, andra hjälpande och stödjande organisationer som finns lokalt och nationellt samt viktiga myndighetskontakter – delas ut.

Föräldrastödsprogrammet *Ur barnens perspektiv* har ett fokus på våld i nära relationer, barnuppfostran och barns rättigheter. Tanken med föräldraträffarna var och är att erbjuda föräldrarna en möjlighet till samtal om barnen i familjen, barn som upplever våld och möjligheter till hjälp för barnen. Detta sker på föräldrarnas modersmål med en samtalsledare som talar samma språk. Samtalsledarna har fått en fem dagars utbildning om bland annat barns behov och föräldrars omsorgsförmåga, om anknytning, rädsla och trygghet, våldets mekanismer, barnperspektivet, socialtjänst, lagar och konventioner. Samtalsledarna har också utbildats i metod och arbetssätt, bemötande samt materialet för cirkeln.

Syftet med *Ur barnens perspektiv* var inledningsvis ”att medverka till att belysa frågan om barns upplevelser av och reaktioner på våld inom familjen i olika invandrargrupper, att öka kunskap och förståelse och på så sätt bidra till en djupare insikt om barns reaktioner, sårbarhet och behov”. Ambition finns att ”utvidga diskussionen till att även omfatta mäns våld mot kvinnor.” och ”att öppna upp för en diskussion, ett organiserat samtal kring familjevåld inom olika invandrargrupper med hjälp av små barns vittnesbörd om hur de upplevt och reagerat på deras pappors våld och hot mot deras mammor”.

I Unizons projektbeskrivningen från 2008 tas ett uttryckligt avstamp i resonemang om hedersproblematik och om situationen för kvinnor och barn i - med Unizons ord- ”patriarkala invandrarfamiljer”. I samma projektbeskrivning står att läsa att ”invandarmän enligt BRÅ:s statistik 2007 var överrepresenterade bland dem som mördar sin partner”.

Under projektets tid från 2008 till 2012 sker en retorisk förändring i dokument och uttrycksätt. I metodstödshäftet från 2012 står det att ”Metoden sätter fokus på vuxnas ansvar för barns rätt att leva ett liv utan hot, våld och kränkningar” och att det är ett flexibelt metodmaterial där målgruppen är både vuxna och barn.

	Att vara förälder i Sverige	Ur barnens perspektiv
Genomförare	Socialtjänsten i Hässelby–Vällingby stadsdel, Sthlm stad	Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund (SKR) /Unizon
Fokus	Stärka det goda föräldraskapet	Öka föräldrarnas förståelse för barnens upplevelse av våld
Syfte	Förebygga våld i nära relationer inklusive hedersrelaterat våld och förtryck	Förebygga våld i nära relationer inklusive hedersrelaterat våld och förtryck
Grupp	5–10 föräldrar, rekryteras genom kontakt med lokala föreningar	4–15 föräldrar, rekryteras genom samtalsledarens kontakter
Tid	7–8 gånger á 3 timmar, en termin	3 gånger á 3 timmar
Teman	<ol style="list-style-type: none"> 1) <i>Berättelser om vår barndom</i> 2) <i>Föräldrarnas och samhällets ansvar för barn och unga i Sverige</i> 3) <i>Barnens rätt till skydd</i> 4) <i>Jämställdhets- och diskrimineringslagen</i> 5) <i>Värdegrund och normer i förskola och grundskola</i> 6) <i>Kärleksfull och bekräftande kommunikation.</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1) <i>Barnet i familjen</i> 2) <i>Barn som utsätts för våld</i> 3) <i>Möjligheter till hjälp för barnen.</i>
Cirkelledare	Erfaren socionom + anställd resursperson med erfarenhet av föräldraskap och migration som talar samma språk som deltagarna och är etablerad inom den svenska arbetsmarknaden. Resurspersonerna medverkar i planering och genomförande träffarna samt i reflekterande samtal efter varje träff.	En samtalsledare med erfarenhet av föräldraskap och migration som: talar samma språk som deltagarna, har goda kunskaper om det svenska samhället och har fått fem dagars utbildning för uppgiften som samtalsledare.Handledning erbjudits men samtalsledarna har avböjt.
Språk	Svenska och deltagarnas modersmål	Deltagarnas modersmål
Metod	Interaktiv, kombinerar samtal och reflektion med praktiska övningar (rollspel, klippdockor, mm).	Interaktiv, kombinerar film och brädspele med samtal och reflektion.
Material	Studiehäfte "Att vara förälder i Sverige" utformad i dialog med deltagarna	Film "Jag sade att jag hade en mar-dröm" och brädspelet "Måsvägen 12"
Uppföljning	<ol style="list-style-type: none"> 1) Frivillig uppföljningsträff efter avslutad cirkel 2) frivillig deltagande i nätverk efter avslutad cirkel 3) möjlighet att vid behov kontakta socionomen eller resurspersonen för råd och länkning till stöd och hjälp 	Ingen kontakt efter avslutad cirkel.
Spridning	Ett hundratals föräldrar inom en stadsdel	Över 2000 föräldrar i storstäderna

Jämförelser och lärdomar från de två föräldrastödsprogrammen

Likheter mellan programmen – resultat

Båda programmen utgår från barns rätt, behov och position; de ger med barnet som utgångspunkt samhällsinformation och utbildning i föräldraskap centrala samhällsfrågor, lagar och regler. Studiematerialen underlättar för föräldrarna att inta barnets perspektiv samt vara aktiva och utveckla sin föräldraroll.

Kunskap om barns rättigheter, våld och relationen myndighet – medborgare

Redan vid första träffen i båda programmen är målet att föräldrarna ska börja ställa sig frågorna: Hur är det att vara barn? Hur är det att vara förälder? Framför allt i *Ur barnens perspektiv*, men också i *Att vara förälder i Sverige*, gör barnperspektivet att det går att vidga begreppet våld och se att man som person kan både ha varit utsatt och har utsatts för våld. Det föräldrarna får med sig efter cirkeln är medvetenhet om vad våld betyder och barns utsatthet i våldsamma situationer och om att barn har rättigheter.

Att tala om våld, barn, barns rättigheter och barns position i det svenska samhället gör att föräldrar med utländsk bakgrund får en initial inblick i det offentligt rättsliga systemet i Sverige. Barnet blir en ingång till att förstå svenska myndigheters uppdrag och därmed också hur relationen mellan offentligt rättsliga myndigheter och medborgare är tänkt att fungera. I ett längre perspektiv kan det leda till att cirkeldeltagarna får redskap i sin roll som förälder avseende rättigheter och skyldigheter. Några offentligt rättsliga fält som är särskilt väsentliga är skyldigheter och rättigheter i barnets och förälderns relation till exempelvis skolan och skollagen; Socialnämnden och sociallagstiftningen; barnets och föräldrarnas positioner inom svensk familje- och straffrätt där hustru- och barnaga är förbjuden.

Det är en poäng i att utgå från barns rättigheter generellt och att i inbjudan eller i inledningen inte explicit prata om våld eller heder. Det innebär inte att dessa ämnen utesluts. Tvärtom blir de möjliga att ta upp utifrån ett neutralt tema som omfattar alla föräldrar, barn generellt, utan den risk för utpekande, stigmatisering eller reproduktion av stereotypa föreställningar om föräldrar med utländsk bakgrund som annars är överhängande.

Kommunikation i gruppen, i hemmet och med barnen

Den metod som studiecirkelarna utgår ifrån bygger på initiala överenskommelser i syfte att skapa förtroende mellan deltagare och cirkelledare. Vid första träffen förankrar cirkelledarna att det råder tystnadsplikt för alla och att alla har lika möjlighet att tala och att bli lyssnade på. Det går även att

avstå från att delta i samtalen och att endast lyssna. En annan viktig grundförutsättning för förtroendet är att kommunikationen i gruppen sker på språk som alla förstår och kan uttrycka sig på. Tilltalet är därmed inkluderande och föräldrarna inbjuds till att vara aktiva med hjälp av materialet och till att involvera sig själva och sina erfarenheter och resurser som föräldrar.

Metoden skapar förutsättningar för jämlikhet och respekt deltagarna sinsemellan och i relation till cirkelledarna. Detta upplägg för kommunikation i cirkelarna kan resultera i en parallellprocess där föräldrarna tar med sig samma sätt att kommunicera hem. Föräldrarna ger flera exempel på hur de prövat kommunikation med barn i exempelvis rollspel som utgår från liknande principerna som i cirkelarna. Föräldrarna upplever att de därmed har färre konflikter med sina barn i vardagen.

Rättssäkert föräldraskap – föräldramakt

De två resultaten ovan leder till ett tredje som kan benämnas *föräldramakt* eller empowerment. Det innebär att föräldrar ser sig själva som samhällsmedlemmar som kan tillvarata sina rättigheter och föra sin egen talan gentemot myndigheter och offentliga institutioner. Det skulle också kunna beskrivas som byggandet av ett rättssäkert föräldraskap genom att föräldrarna blir aktörer som kan bevaka och följa upp att lagar och regler efterföljs av myndigheter i frågor som berör barnen och familjen.

Makten handlar också om att föräldrarna erfar att de inte behöver, eller att det svenska samhället inte kräver, att de ska förkasta sin bakgrund, religion, eller kulturella värderingar så länge det inte leder till att barns rättigheter kränks, att barn utsätts för våld eller att föräldrar bryter mot lagen i övrigt. Föräldrarna uttrycker att de genom cirkelarna fått kunskap om att det finns värden i samhället, som manifesteras i synen på barn och barns rättigheter samt i lag om kvinnofrid, som är icke-förhandlingsbara.

Likheter mellan programmen – förändringsorsaker

Organisation och förberedelse

Ett gediget förarbete är en förutsättning för förändring. De sätt projekten har organiserats och förberetts, skiljer sig. Det som sammanfaller är att det har krävts mångårigt förarbete som lett fram till metoder och material som ska fungera för den specifika målgruppen långsiktigt men också för andra målgrupper och i olika kontexter.

I utvecklandet av filmen som användes i *Ur barnens perspektiv* använde SKR sig av professionella utförare, filmskapare och animatörer som arbetade tillsammans med en lokal kvinnojour. Initialt tillsattes en referensgrupp med personer med olika kompetenser och projektets mål och upplägg formulerades i dialog med den. Projektet präglas av ett starkt engagemang från ledare och organisation vilket underlättat resurstilldelning. Projektet hade karaktären av färdigt koncept när det startades, vilket innebär att

förarbetet ledde fram till metoden och materialet och först när det var klart började föräldrar bjudas in till cirkelträffar.

Projektet *Att vara förälder i Sverige* är också resultatet av flera års förarbete som i huvudsak genomförts av två socialarbetare i nära samarbete med andra verksamma inom socialförvaltningen i Hässelby-Vällingby med stöd av ansvariga chefer och Länsstyrelsen i Stockholm. Projektet har växt fram i dialog med föräldrar inom målgruppen över flera års tid. Den studiehandledning som finns idag är ett resultat av en kontinuerlig dialog mellan socialarbetarna, föräldrar och resurspersonerna och bygger på detta ömsesidiga utbyte. Studiehandledningen och cirkelns upplägg var inte klart när cirkelns startade utan har vuxit fram dynamiskt över tid.

Metod för inkludering, självinsikt och att utmanas

Det i cirkelns inkluderande tilltal har identifierats som orsak till förändring liksom att föräldrarna är aktiva och delaktiga under cirkelträffarna och att den uttryckliga utgångspunkten är barnen. I projekten används en samtalsmetod som bygger på att skapa förtroende i gruppen genom överenskommelse om tystnadsplikt och att alla ska komma till tals. Vidare sker kommunikationen på språk som alla förstår och kan uttrycka sig på vilket skapar förutsättningar för ömsesidighet.

Metoden bygger också på att deltagarna i cirkeln arbetar med väl genomtänkta material som väcker intresse och lockar deltagarna att vilja tänka vidare. Materialet gör det möjligt att adressera frågor om barn, barns position och rättigheter, relationer i familjen och mellan män och kvinnor. Genom att använda materialet väjer cirkelns medlemmar inte för svåra frågor om våld och heder. Materialet och metoden ställer frågor och utmanar deltagarna att vända blicken mot sig själv, att se sin egen bakgrund, att se sig själva som barn och att med det som utgångspunkt reflektera kring självinsikt, föräldramakt och rollen som förälder i ett svenskt sammanhang. Att utgå från och prata om barn generellt är därmed en framkomlig väg till samtal och dialog i cirkelns.

Inifrånperspektiv och migrationserfarenheter

Cirkelns ledare är centrala personer i båda projekten. I *Att vara förälder i Sverige* leds cirkeln av två socionomer och en resursperson. De socionomer som lett cirkelns medlemmar har lång yrkeserfarenhet och har i cirkelns delat med sig av sina erfarenheter som samhällsmedborgare och föräldrar. Som cirkelns ledare är de därmed inte bara källor till kunskap om svenskt samhälle och myndigheter utan de har också deltagit aktivt i att utforska föräldraskap och det svenska samhället genom att ta del av och inta deltagarnas perspektiv. Resurspersonen är en funktion som vuxit fram under förarbetets gång. Initialt användes tolkar, men efterhand insåg projektgenomförarna att det behövdes personer med en vidare roll. I *Ur barnens perspektiv* leds cirkelns medlemmar av samtalsledare som valts ut på grund av sina språkkompetenser men som precis som resurspersonen i det andra programmet har en mycket vidare roll än att bara kunna språket.

Vi ser särskilt resurspersoner (i samarbete med socionomerna) respektive samtalsledare som viktiga faktorer till att de förändringar som beskrivs i resultaten ovan blir möjliga. De har språk- och kulturkompetens, egen erfarenheter av att vara föräldrar samt migrationserfarenhet. De har sakkunskap i samhällsorientering om bland annat lagar och regler. Resurspersonerna i *Att vara förälder i Sverige* och samtalsledarna i *Ur barnens perspektiv* har varit betydelsefulla vid rekrytering av deltagare till cirklarna. Resursperson respektive samtalsledare som personer är en orsak och faktor till förändring, men det innebär också en utmaning att hitta lämpliga personer som kan axla denna uppgift.

Skillnader mellan programmen

Myndighet – idéburen organisation

Vad betyder det att föräldrastödsprogrammet genomförs inom ramen för en idéburen organisation eller inom myndighet? Cirkelledarna i *Att vara förälder i Sverige* är utbildade socionomer anställda vid socialförvaltningen och arbetar både med myndighetsutövning och förebyggande arbete inom ramen för det. Det innebär att offentlighetslag och förvaltningsrättslagstiftning måste beaktas och följas. Bland annat så är kommunanställda skyldiga att anmäla vid misstanke om att ett barn far illa, vilket anställda i en idéburen organisation inte behöver göra.

Att verksamheten sker inom ramen för en myndighet kan såväl borga för kvalitet som uppfattas som ett hot av deltagarna. Även om information, råd och föräldrautbildning inte utgör myndighetsutövning i sig så har myndigheten som sådan möjlighet att såväl inleda barnavårdsutredningar och omhändertagandeprocesser som att neka försörjningsstöd vilket påverkar maktförhållandet mellan projektgenomföraren och deltagaren.

En styrka är att de cirkelledare som byggt upp föräldrastödsprogrammet och genomfört cirklarna har kunnat hantera detta. Det beror i hög utsträckning på de egenskaper och kompetenser som de besitter, det genuina intresset, nyfikenheten, ödmjukheten inför föräldrarnas erfarenheter och förmågan att skapa ömsesidighet i mötet. Vid en framåtblick, om programmet ska genomföras vid andra socialförvaltningar så är detta dock en viktig lärdom att ta med sig hur myndighetsrollen ska hanteras.

Vi ser också en möjlighet att dra lärdomar från *Ur barnens perspektiv* som inte genomförts av en myndighet utan inom ramen för en idéburen organisation då programgenomförarna slipper hantera det dilemma som finns i att tona ned myndighetsrollen. Cirkelformen med begränsat antal träffar (tre stycken) gör det vidare möjligt att sprida budskapet och cirkeln till ett mycket stort antal deltagare som befinner sig på olika arenor. Detta leder dock samtidigt till att uppföljnings- och kontrollmöjligheten är begränsad och vi har identifierat svårigheten med kvalitetssäkring som ett utvecklingsområde för *Ur barnens perspektiv*.

Barn och våld – patriarkal hederskultur

En annan skillnad är ingång till cirkeln och val av målgrupp. Även om båda programmen fokuserar barn och målgruppen är föräldrar med utländsk bakgrund så görs det på olika sätt. *Ur barnens perspektiv* har förflyttat perspektivet, från föräldrarollen till barnens upplevelse av våld. Istället för att utgå från föräldrarnas olikhet betonas likhet där de vänder sig till alla föräldrar med utländsk bakgrund och behandlar föräldraskap som något universellt. I projektplanen för *Att vara förälder i Sverige* definieras målgruppen i termer av skillnad och vänder sig till föräldrar som beskrivs som kulturellt annorlunda, i termer av patriarkala, kollektivistiska hederskulturer.

Att betona och utgå från likhet framstår i *Ur barnens perspektiv* som en övervägande fördel. På det sättet når programgenomförarna föräldrar utan att peka ut dem som en kulturellt annorlunda och/eller som en våldsbenägen målgrupp. Ingången uppfattas som neutral och med den som utgångspunkt kan skillnader sedan upptäckas och diskuteras i gruppen.

I *Ur barnens perspektiv* kan det finnas en risk för att upptäckterna och diskussionerna i cirkelna leder till rollförlust och splittring. Föräldrar känner sig utmanade och ifrågasatta och frågan är vad de gör med och hur de hanterar den känslan. Här kan vi se att det finns en fördel i utgångspunkten för *Att vara förälder i Sverige*. Genom att utgå från skillnad ger programmet med sitt upplägg och dialogen med cirkelledarna möjlighet att bygga föräldraskap med utgångspunkt i den egna tron, kulturella förhållningssätt och värderingar. Det sker emellertid i samklang med att föräldrar också tar in de synsätt och ramar som existerar i Sverige idag. Detta mål finns inbyggt i cirkelns upplägg och det finns resurser för att möjliggöra ett sådant bygge på ett annat sätt än i *Ur barnens perspektiv*. Inte minst för att det senare programmet har kortare tid på sig för att följa upp vad cirkeln sätter igång under de tre träffar som den omfattar. Samtidigt finns en risk att skillnad stärks i *Att vara förälder i Sverige* på ett negativt sätt, genom det modernitetsteoretiska tänkande som genomsyrar studiehandledningen.

Cirkelledare/resursperson – samtalsledare

I en jämförelse mellan hur cirkelna genomförs och vilka det är som leder dem finns det faktorer som pekar på fördelarna med att ha två eller tre personer som leder varje träff. I *Att vara förälder i Sverige* är cirkelledarna två och de är båda utbildade socionomer vilket kan ses som en garanti för kvaliteten på den sakkunskap som tas upp i cirkelna. De socionomer som arbetat med cirkelna har vidare erfarenheter, kunskaper och egenskaper som stärkt möjligheten att bygga förtroende i cirkeln och skapa förutsättningar för ömsesidighet. Här har samarbetet med resurspersonerna varit centralt. I cirkelverksamheten finns således ett team med tre personer med olika kompetenser, där cirkelledarna har ett utifrånperspektiv och resurspersonen ett mer uttalat inifrånperspektiv. Teamet jobbar med kontinuitet och har flera grupper över tid. Att de är tre gör att det alltid finns insyn, möjlighet till

uppföljning mellan cirkelledare och resursperson och ökad möjlighet att ta vara på erfarenheterna från gång till gång.

I *Ur barnens perspektiv* har programgenomförarna satsat på att utbilda och kompetensutveckla samtalsledare. Genom arbetet med en referensgrupp med representanter för olika professioner och områden har centrala kunskaps- och kompetensområden identifierats och samtalsledarna har utbildats i allt från samhällsorienterande frågor, lagstiftning men också pedagogik och samtalsmetodik. Erfarenheterna av dessa utbildningar är viktiga att ta fasta på och ta med sig även till *Att vara förälder i Sverige* inför rekrytering och vidareutbildning av resurspersoner.

Lika viktigt är det att ta med sig erfarenheten av att bygga upp ett cirkelteam med utbildade socionomer och resurspersoner/samtalsledare. I utvärderingen av *Ur barnens perspektiv* finns en intern kritik bland projektgenomförare mot samtalsledarna, deras kunskaper och sätt att rekrytera deltagare. Det finns önskemål om att se över hur rekryteringen går till och hur cirkelarna genomförs.

Normgivande – utprovande

Ur barnens perspektiv utförs och genomförs inom ramen för en idéburen ideell organisation. Det är en organisation som är sprungen ur kvinnorörelsen och den historiska framväxten av kvinnojourrörelsen. Centralt i organisationen är utsatthet och våld mot kvinnor och barn. Det gör att *Ur barnens perspektiv* har en uttalat normativ ansats med betoning på främjande av jämställdhet och kvinnors rättigheter och bekämpning av mäns våld mot kvinnor och barn.

I *Att vara förälder i Sverige* finns trots utgångspunkten i skillnad inte samma normativa utgångspunkter. Det handlar enligt projektgenomförarna inte om att hitta rätt eller fel, utan om att pröva i grupp vad som gäller i Sverige, vad föräldrarna har med sig för erfarenheter och hur det går att bygga ett föräldraskap utifrån det. Det finns inte en uttalad norm av vad som är ett gott föräldraskap eller en norm om ”den goda svenska familjen”. Samtidigt finns det en norm och ett mål att förändra.

Denna balansgång mellan att utgå från skillnad, att vara utprovande snarare än normgivande samtidigt som det finns ett mål att förändra föräldrarnas syn på barn och föräldraskap är svår att hantera. I den cirkelverksamhet som hittills genomförts har cirkelledarnas kompetenser, kunskaper och egenskaper varit en förutsättning för att det verkligen ska bli utprovande och förutsättningslöst. Om cirkelverksamheten *Att vara förälder i Sverige* ska spridas är det viktigt att problematisera att det finns ett mål att förändra och därmed också något normgivande i grunden för föräldracirkelarna, annars blir det svårt att skapa förutsättningar för den ömsesidighet som cirkelledarna hittills har genererat.

Samtidigt visar utvärderingen att det hos deltagare finns en upplevelse av att de fått kunskaper om, och råd och regler för, vad som är rätt och fel – vilket

tyder på att deltagarna uppfattar det normgivande i kombination med det utprövande. I båda cirkelverksamheterna krävs en tydlighet mellan att utgå från rätt och fel och att ge råd och att utbyta erfarenhet på icke normativ grund, om ömsesidigheten och en jämlik dialog ska bli möjlig även framöver.

Lokal förankring – nationell spridning

När det gäller *Att vara förälder i Sverige* är den lokala förankringen en styrka genom de möjligheter till ”kvarterskänsla”, kontinuitet och byggande av sociala nätverk som den öppnar upp för. I *Ur barnens perspektiv* är den spridning nationellt som projektet har fått en styrka. Cirkelverksamheten är ej personbunden och kan genomföras för nästan vem som helst och av vem som helst (som har godkänts som kompetent och har utbildats för uppgiften). *Att vara förälder Sverige* är däremot förutom lokalt förankrat också i nuvarande form personbundet och det kan vara ett problem för möjligheten att lyfta och genomföras i andra kommuner. Förmodligen räcker inte studiehandledningen utan det krävs också utbildning och handledning av dem som på andra platser startar cirklar. Här går det att ta lärdom av Unizons arbete med utbildning av samtalsledare.

Att vara förälder i Sverige kan också använda *Ur barnens perspektiv*s erfarenheter av att vidareutveckla materialet, studiehandledningen, av att koppla in professionella utförare och sakkunniggranskare (referensgruppen). *Ur barnens perspektiv* kan på motsvarande vis hämta inspiration till att utveckla kvalitetssäkring och kontinuitet för sin cirkelverksamhet genom att ta vara på erfarenheterna från *Att vara förälder i Sverige*.

Att vara förälder i Sverige – Resultat

Möten och förtroende

Från projektgenomförarnas håll har det funnits en uttalad ambition att skapa villkor för möten där deltagare och cirkelledare ställs inför varandra, har möjlighet att utbyta åsikter och erfarenheter på lika villkor och att det sker i en dialog där alla blir både lyssnade på och lyssnar på andra. Under utvärderingen har orden förtroende och trygghet använts ofta. En av cirkelledarna säger att de möten som uppstår, och det sätt som förtroende skapas genom dialogen och kommunikationen i cirklarna, också påverkar möten utanför cirkelträffen, inte minst i hemmet.

Bygga föräldraskap

Flera av de deltagarna föräldrarna beskriver hur svårt det är att vara förälder i Sverige. Den som inte har vuxit upp i Sverige kan inte lagar och regler fullt ut; de möter synsätt på barn och barnuppfostran, främst genom förskola och skola, som de inte känner igen; de upplever att de saknar stödjande nätverk i form av familj, och vänner; de känner oro och osäkerhet inför svenska myndigheter, främst socialtjänst, men också skola och vård; de uppfattar att deras bakgrund i termer av kultur och religion är ifrågasatt av det omgivande samhället.

Föräldrarna ger en bild av att vara rädda för vad svenska myndigheter, inte minst skolan och socialtjänsten, gör med deras familjer om de skulle bli anmälda eller märker att barnen far illa. Deltagande i föräldracirkeln motiveras av många föräldrar med rädsla och osäkerhet på hur de ska uppfostra sina barn i ett samhälle som de vet ganska lite om.

Genom cirklarna bygger deltagarna vidare på sitt föräldraskap, men delvis på nya sätt. Det kanske viktigaste resultatet är att föräldrarna uttrycker att de förstår att de kan sätta upp regler och ramar för sina barn utan att skrämja, kränka eller slå, men också utan att behöva göra avkall på sin egen bakgrund och identitet.

Syn på barn och barns rätt

Föräldrarna beskriver att de har fått förståelse för att det finns olika sätt att se på barn och barns rättigheter.

Under cirkelträffarna diskuteras synen på barn men också barns rättigheter genom att deltagarna får läsa och diskutera delar i Barnkonventionen och delar av Föräldrabalken och diskuterar barns ställning i svenskt samhälle. Detta ger insikt om hur myndigheter resonerar i förhållande till familj och barn, dessutom avdramatiseras myndigheternas roll.

Föräldrar berättar att de förändrat sin syn på barn och kanske framför allt att de bättre förstår hur barnperspektiv och barnens bästa är utgångspunkter för

arbete med barn inom myndigheter och skola. Under träffarna har konkreta vardagliga problem i mötet med svenska myndigheter och skola tagits upp, och utvärderingen visar att föräldrarna efter cirkelarna bättre kan stå upp för sina och barnens rättigheter i olika sammanhang.

Kommunikativ barnuppfostran

En stor fråga i byggandet av föräldraskap är hur barnuppfostran ska gå till. Under cirkelträffarna har föräldrarna diskuterat sin egen barndom, och många berättelser har handlat om fysiska tillrättavisningar och bestraffningar. Hur gör man som förälder istället för att slå och straffa när man ska uppfostra barnen? Föräldrarna nämner i utvärderingen flera exempel värdefulla erfarenheter som de fått med sig från projektet, och att föräldrar prövar en kommunikativ barnuppfostran istället för en auktoritär är en av projektets effekter.

Resurspersoner – en ny funktion

De resurspersoner som cirkeln har att tillgå har visat sig vara en viktig förändringsfaktor. De är viktiga för rekrytering av deltagare genom egna nätverk bland landsmän. I cirkeln fungerar de som tolkar, men är också delaktiga i att leda cirkeln genom att aktivt förklara och diskutera. Deras delaktighet legitimeras av att de både kan samhället och har migrationserfarenhet och därmed insikt i sina landsmäns situation. Resurspersonerna tillför ett inifrånperspektiv som är centralt för att cirkeln ska kunna bli en mötesplats med förtroende och ömsesidighet.

Att vara förälder i Sverige – förändringsfaktorer

Nyfikenhet och genuint intresse

Att etablera möten och skapa en förtroendefull relation har varit avgörande för programmets resultat. Centralt för att åstadkomma ett möte på lika villkor, och att leva upp till ambitionerna om dialog och ömsesidighet, är att cirkelarna grundas i nyfikenhet och genuint intresse. Inom detta projekt beskrivs cirkelledarna av deltagarna som nyfikna och genuint intresserade. Själva säger de att mötet med deltagarna har lärt dem mycket om Sverige och det svenska samhället som de tidigare inte reflekterat över.

Mötet i cirkelarna har således inte bara varit möten som skapat trygghet och förtroenden utan också möten för ömsesidiga erfarenhets- och kunskapsutbyten. Cirkelledarna har klarat balansgången mellan att vara personliga och professionella och har haft förmågan att möta deltagarna med respekt och intresse vilket resulterat i trygghet.

Metoden

Som förändringsfaktor understöds cirkelledarnas genuina intresse, nyfikenhet och respekt av två andra faktorer: metoden och förmågan att hantera representation (och särskilt myndighetsrollen).

Metoden grundas i projektets teoretiska utgångspunkter om ömsesidighet och möte och ger redskap som möjliggör möte genom upplägget för samtalet och formen för det. Alla som närvarar ska kunna komma till tals, men också ha möjlighet att vara tyst och bara lyssna. Tystnadslöfte inom gruppen har varit ett av grundvillkoren.

Den första träffens tema gör att var och en, även cirkelledarna får möjlighet att vända blicken mot sig själv genom att berätta om sin egen uppväxt. Deltagarna får berätta, men också ta del av teori om familjestrukturer och uppfostringssätt och hur dessa i hänger samman med vad som är funktionellt i det samhälle man lever i och därmed föränderligt över tid men också från samhälle till samhälle.

Med det som utgångspunkt tas under cirkelns gång olika teman upp som handlar om att vara förälder och om barns ställning i samhället och familjen. Teori och fakta varvas med analys och aktiviteter. Deltagarna jämför, prövar och omvärderar olika synsätt, värden och händelser och framför allt sin syn på barnen och kommunikationen med dem. Här används t ex rollspel, film, klippdockor och andra mer lekfulla arbetssätt som gör att föräldrarna utmanas och manas till reflektion.

Gruppen är en viktig komponent i metoden, som möjliggör ett erfarenhetsutbyte mellan föräldrar och mellan socialtjänst och föräldrar. En annan viktig faktor är cirkelledarnas egenskaper och kompetenser. Metoden skapar både möjligheter till lärande och till att förtroende byggs inte bara mellan deltagare, deltagare och cirkelledare och resurspersoner utan också förtroende för Socialtjänsten och andra myndigheter.

Hantera myndighetsrollen

Upphovet och initiativet till cirklarna kommer från sociala myndigheter. Det är medarbetare inom socialförvaltningen som arbetat fram cirklarna och som bjudit in föräldrar. Medarbetarna är socialarbetare som arbetar både med myndighetsutövning och med preventivt familjestödsarbete. Denna dubbla roll och det faktum att cirkelledarna också representerar en myndighet är en komplex situation. Det är dessutom en myndighet som de intervjuade föräldrarna upplever stor osäkerhet inför.

Deltagarna var till en början skeptiska till upplägget och samtalen flöt trögt. Cirkelledarna har i sådana situationer poängterat sin tystnadsplikt, samt uppmuntrat till berättelser i mer generella termer när någon känt oro inför att prata om sig själv och sina upplevelser. Att tona ner myndighetsrollen har varit viktigt för cirkelledarna.

Samtidigt kvarstår det faktum att cirkelledarna också är myndighetspersoner även om de inte utför myndighetsutövning inom uppdraget som cirkelledare. Det innebär att de exempelvis har anmälningsplikt enligt lag om de får kännedom om missförhållanden oavsett tystnadsplikt. En förändringsfaktor har således varit det faktum att cirkelledarna lyckas hantera myndighetsrollen i mötet med föräldrarna. Det är kanske möjligt endast genom de

egenskaper och kompetenser som cirkelledarna representerar, intresset, nyfikenheten, viljan och metoden för att möjliggöra ömsesidiga möten samt förmågan att vara både personliga och professionella.

Dynamiskt förarbete för att hantera ”vi-och-de”

Cirkelns metod och upplägg bygger på att två personer med lång erfarenhet av att arbeta inom socialtjänst med familjestödsarbete utvecklat och pröva sig fram över tid. En viktig del i har varit att kontinuerligt utvärdera och stämna av med deltagande föräldrar, något som också varit en viktig förutsättning för att det ska uppstå möten samt i hanterandet av myndighetsrollen. Detta är en svår balansgång som handlar om att överbrygga det ”vi-och-de” som finns i relationen till myndigheter och representanter för svenska samhället.

I *Att vara förälder i Sverige* är inte huvudsyftet att lära ut eller att utgå från normer utan syftet är mer utprövande. Innehållet i studiehandledningen *Att vara förälder i Sverige* förutsätter dock implicit att det är föräldrar som har en auktoritär uppfostringsmetod, som behöver veta mer om ett urval av svensk lagstiftning, som till exempel Föräldrabalken, Brottsbalken, Diskrimineringslagen, Socialtjänstlagen och Regeringsformen och att dessa lagar bygger på grundläggande värden om respekt för alla människors lika värde oavsett kön, sexualitet, funktionsnedsättning, etnicitet, ålder etc.

Det normativa anslaget vägs dock upp av att innehållet i praktiken är flexibelt och utgår från deltagarnas erfarenheter och önskemål. Det gör att det kan komma att handla om hur man tar körkort eller lånar böcker på biblioteket lika väl som om barnuppfostran eller heder. Flexibiliteten i fråga om innehåll skapar förutsättningar för det ömsesidiga kunskapsutbytet och det finns inget som tyder på att cirkeln skulle utgå ifrån eller värdera ett svenskt föräldraskap som bättre, rättare eller godare än andra föräldraskap. Däremot finns det lagar, regler och värden som är icke förhandlingsbara. Att man inte får slå barn är ett exempel på det.

Resurspersoner

Resurspersonerna är viktiga förändringsfaktorer. Under utarbetandet av projektet arbetade genomförarna nästan uteslutande med utlandsfödda föräldrar, och tolkar behövdes. Någon gång under projektiden växte behovet av en beständig och mer involverad person som kunde både tolka och leda cirkeln, och resurspersonerna har innehaft dessa dubbla roller.

Resurspersonerna har både kunskap om svenska myndigheter, lagar och samhället och om sin ursprungslandskultur och samhälle. Dessutom har de har migrationserfarenheter och vet hur det är att vara ny till Sverige. De har i sina egna nätverk rekryterat föräldrar till cirkeln och skapat en förtroende-full miljö som möjliggjort deras deltagande.

Organisation och resurser

Organisation är naturligtvis en viktig del av interventionen, men det är också en faktor som skapar villkor som ligger utanför själva interventionen. *Att vara förälder i Sverige* är preventivt arbete och därmed en del i socialtjänstens uppdrag. Däremot är det inte grundat i lag som myndighetsutövning. Det gör att preventivt arbete kan bli föremål för nedskärningar. Projektet i Hässelby-Vällingby har haft extern finansiering och stöd via Länsstyrelsen Stockholm län inom ramen för Länsstyrelsens stöd till utveckling av förebyggande insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck. Målet med projektet har dock varit att det på sikt ska ingå i den ordinarie preventiva verksamheten. I detta ingår också att personalresurser måste fördelas och prioriteras så att personer som kan arbeta i projekten frigörs från andra arbetsuppgifter. En ledning och chef som arbetat målmedvetet med detta är därför en viktig faktor.

Att vara förälder i Sverige – styrkor

Följande styrkor kan vara möjliga att ta fasta på inför framtida projekt och föräldrakringor:

Tiden – flexibilitet och kontinuitet

Föräldrakringan *Att vara förälder i Sverige* har byggts upp över tid och har varit ett ständigt pågående arbete. Det har funnits kontinuitet i projektet i och med att samma personer har kunnat arbeta med det över flera års tid. Kunskaper och kompetens har byggts upp och förvaltats inom projektet.

Ett gediget långsiktigt arbete har lett till ett väl genomarbetat resultat i form av cirkelnas nuvarande form och den framtagna studiehandledningen. Tidsaspekten och kontinuiteten är paradoxalt nog också en förutsättning för flexibilitet. Flexibiliteten handlar om det utrymme som finns i cirkeln att frångå manualen, att ta upp nya frågor, att följa föräldrarnas tankar och önskemål. Flexibiliteten är möjlig genom den trygghet som finns i det väl förankrade förarbetet och cirkelledarnas kompetens.

Varierade kompetenser

I projektet har det alltid varit minst två personer som arbetat med studie-cirkelarna. Cirkelledarna representerar kanske främst ett utifrånperspektiv (genom att de definierar målgrupp och målgruppens behov med utgångspunkt i det egna arbetet som social arbetare), medan resurspersonerna främst representerar ett inifrånperspektiv (genom att de också är en del av målgruppen och de kan språket och delar många erfarenheter både av familjeliv i deltagarnas hemländer samt migrationserfarenheter). Samtidigt är ambitionen att socialarbetare/cirkelledare också deltar med inifrånperspektiv genom att dela erfarenheter av att vara förälder i Sverige och att resurspersonerna också har ett utifrånperspektiv genom att de är med och definierar målgruppen och dess behov. Det båda funktionerna befruktar dock varandra och ger utrymme för diskussion.

Uppläggen med två cirkelledare som turas om och en resursperson ger också utrymme för kontinuitet och reflekterande samtal mellan cirkelträffarna. En annan aspekt av att vara två är att det uppstår svåra situationer, känslomässigt, etiskt eller juridiskt som kräver handledning eller råd och då underlättar det att ha någon att dela erfarenheten och dilemmat med inom ramen för tystnadsplikten. Det stärker också kontinuiteten i cirkelarna att det kan finansiera en fortlöpande diskussion om cirkelträffarna och arbete med dem.

Aktivitet – metoden

Den metod som cirkelarna bygger på ger resultat på kort sikt (känsla av trygghet och nöjdhet) och lång sikt (exempelvis förändrade sätt att bygga föräldraskap och att kommunicera med sina barn). Särskilt viktigt är att metoden bygger på möten grundade på förtroende och på arbetsätt och övningar som kräver aktivitet. Deltagarna får utrymme och verktyg för att jämföra, sätta ord på och analysera sitt eget föräldraskap och det samhälle de lever i.

Lokalt förankrat – "kvarterskänsla"

Projektet är lokalt förankrat, och det finns ett slags kvarterskänsla som underbyggs av att cirkelledare och resurspersoner är aktiva i lokalsamhället. Valet av lokaler, i offentliga rum centralt i Hässelby-Vällingby, ofta i anslutning till medborgarkontor eller mödra- och barnavårdscentral, gör att cirkeln äger rum på platser som är öppna och tillgängliga i även andra sammanhang. Den lokala förankringen möjliggör byggandet av nätverk på längre sikt. Föräldrar som möts i cirkelarna saknar ofta nätverk och cirkeln blir en start för nya relationer och möten som blir möjliga att upprätthålla eftersom deltagarna bor nära och de har kännedom om lokala träffpunkter.

Att vara förälder i Sverige – utvecklingsmöjligheter

Inom ramarna för utvärderingen har några utvecklingsmöjligheter för föräldracirkeln *Att vara förälder i Sverige* identifierats, som kan stärka ovan beskrivna förändringsfaktorer.

Strukturella villkor – preventivt arbete

Ett strukturellt problem som resurspersonen tar upp är att cirkelverksamheten är okänd och inte sprids på ett bra sätt inom den egna organisationen. Ett annat mer övergripande strukturellt problem är att rådande lagstiftning inte är tvingande när det gäller preventivt arbete medan det är det för myndighetsutövning. Med begränsade medel måste myndighetsutövningen ofta prioriteras.

Det gäller således att hitta bundsförvanter på högre och på politisk nivå. Cirkeln vänder sig till en målgrupp med specifika behov, men behoven är inte särskilt spektakulära utan det handlar om högst vardagliga dilemman. Hur motiveras insatsen Att vara förälder i Sverige när det redan finns ett

utbud av generella föräldrastödsprogram i kommunen (även om dem inte är inriktade på våldsprevention)?

Problematisering av representation och förhållningssätt

Ett utvecklingsområde handlar om representation och förhållningssätt, exempelvis arbetet med att överbrygga vi-och-de-problematiken som finns i relationen myndighet–brukare och i ”representant-för-Sverige”– ”representant-för-utländsk-bakgrund”.

Det är en förändringsfaktor att cirkelledarna hanterar sin position som representanter för myndigheten. Samtidigt visar utvärderingen att målet att skapa möten och ömsesidighet inte alltid uppfattas på samma sätt bland deltagande föräldrar, ett perspektiv som dessutom stärks av hur cirkelledare och övriga projektgenomförare beskriver cirkelns syften och resultat: ”Projektet syftar till att *påverka* värderingar och människosyn som har sin grund i patriarkalt hederstänkande. *Genom att ge* föräldrar kunskap om det svenska samhällets syn på barns rättigheter, jämlikhet mellan könen och uppfostrans betydelse för att uppnå det, *ge* föräldrarna verktyg för att kunna vägleda sina barn utan att kränka deras mänskliga fri- och rättigheter.” och ”Föräldrarna *har fått* kunskaper om det svenska samhället som de tidigare har saknat” (vår kursivering).

Deltagarna har därmed retoriskt en passiv roll medan cirkelledarna är aktiva, de som ger. Det kan tyckas vara retoriska petitesser. Samtidigt är det signaler om att mötet inte är helt ömsesidigt och jämlikt, och här finns det utvecklingsmöjligheter i termer av att hitta en ömsesidig retorik och i att kommunicera cirkeln.

Genom att problematisera retoriken blir det också tydligt att det handlar om ett program som vill förändra deltagarna, och underförstått finns därmed en idé om ”rätt” och ”fel”. Det behöver inte vara ett problem i synnerhet som projektgenomförarna tänkt igenom metoden och mötet så noga och har de egenskaper och kompetenser som krävs för att skapa möten, men långsiktigt om föräldraprogrammet ska spridas och utvecklas i andra sammanhang krävs fortsatt eftertanke om mötet, representation och förhållningssätt.

När det gäller representation och förhållningssätt är även hanteringen av partiskhet ett utvecklingsområde. Detta gäller framför allt resurspersonerna som är partiska i flera led, genom att de representerar både myndigheten (utifrånperspektiv) och föräldrar med migrationserfarenheter (inifrånperspektiv).

En annan fråga som hänger ihop med vem resurspersonerna representerar och deras förhållningssätt till deltagarna handlar om hur resurspersonerna hanterar alla de förtroenden som kommer fram i föräldracirkeln. De står under tystnadsplikt, men de är inte ålagda att vara opartiska och neutrala utan har tvärtom i uppgift att delta i samtalen.

Resurspersonen får med tiden stor kunskap om privata angelägenheter bland personer i lokalsamhället, och det kan behövas handledning och stöd för att hantera detta. Det nära samarbetet med cirkelledarna, som är utbildade socionomer och vana vid handledning, medför att stöd är tillgängligt men om föräldraprogrammet sprids och ska användas i andra sammanhang där det kanske inte finns lika erfarna cirkelledare är detta ett utvecklingsområde som bör övervägas.

Ur barnets perspektiv – Resultat

Barnet har fått en röst

Att barn har fått en röst är det allra viktigaste och överordnade resultatet av projektet. De föräldrar som gått cirkeln har fått möjlighet att upptäcka, tänka sig in i och ta ställning till barns perspektiv och barns utsatthet. Barnet framträder som en tydlig aktör med känslor, upplevelser och erfarenheter och inte minst rättigheter.

Våld blir talbart

Genom att barnets perspektiv synliggjorts har också barnets upplevelse av våld blivit talbart. Att våld, som kan vara en blind fläck eller tabu, blir talbart är projektets andra viktiga resultat. Viktigt för detta resultat är också att det inte bara finns en position för föräldern, genom att vidga begreppet våld kan var och en också se att man under livets gång också har varit våldsoffer i olika situationer.

Genom att utgå från barn och barns erfarenheter förflyttas fokus från föräldrarna och vad föräldrarna har gjort eller inte gjort. Istället finns möjlighet att med barnet i centrum tänka framåt och fundera över vad var och en kan göra.

Av den tidigare genomförda utvärderingen framgår att sexuellt våld varit svårast att prata om och att kvinnorna i grupperna inte ville kommentera sexuellt våld på grund av traditionen. Utvärderingen visade också att man diskuterade våld i nära relationer på en allmän nivå, medan egna erfarenheter inte togs upp, framför allt inte i grupper med både män och kvinnor.

Dock diskuterades kulturskillnader i grupperna flitigt och vad som kan orsaka konflikter i den nya kulturen, både män och kvinnor menade att rollerna kan förändras, något som kan skapa oro och förvirring och leda till våld och kontroll. Samtalsledarens sammansättning av grupper är således viktig för att skapa förutsättning för inkluderande samtal och möjlighet till förändring. Här spelar aspekter som kön, etnicitet, kultur, språk och ålder en roll.

Perspektivbyte och aktivitet

Ett viktigt resultat är utformandet av aktiviteten, cirkeln som form och i materialet den utgår ifrån och arbetar med. Aktiviteten i cirklarna och arbetet med materialet är en förändringsfaktor som gör det möjligt att problematisera, byta perspektiv och jämföra sina egna och andras erfarenheter och åsikter. Viktigt att det sker i grupp och inom givna ramar som upprätthålls av samtalsledaren.

Aktiviteten skapar möjligheter för reflektion och att omvärdera tidigare synsätt genom att byta perspektiv till barnets, men också genom att ställa det

svenska samhällets regler och lagar i jämförelse med hur det är i ursprungslandet.

Samtalsledarna

Till projektet knöts engagerade samtalsledare som under processen blev mer och mer engagerade. Arbetet i sig med att välja ut samtalsledare, att bygga upp den utbildning de skulle genomgå och att utforma uppföljning genom professionell handledning är en läroprocess som projektgenomförarna kan ha med sig i andra projekt och sammanhang.

Information och samhällsorientering

En ambition med cirklarna är att ge kunskaper om samhället, dess lagar och regler när det till exempel gäller förbudet mot att aga barn. Flera projektgenomförare anger att den information som ges i cirklarna, och den möjlighet det ger för deltagarna att orientera sig i samhället, möjligheten att söka hjälp, är ett av de viktigare resultaten.

Spridning

Ungefär 2 200 personer har deltagit i cirklarna. Utöver det har materialet spridits till andra arenor, framför allt filmen.

Ur barnens perspektiv – förändringsfaktorer

Barnet som ingång för ett inkluderande tilltal

Den mest framträdande förändringsfaktorn, det vill säga metoden som konsekvent utgår från barns perspektiv, har lett till en rad resultat. Dessa resultat handlar om att barnet får en röst, att våld blir talbart, möjligheten att aktivt inta nya perspektiv och möjligheten att så frön och därmed också skapa möjligheter för förändring i parktiken.

En annan förändringsfaktor som ligger i metoden för cirkeln handlar om tilltalet. Dels för att samtalsledaren talar deras eget språk och har liknande erfarenheter som de själva, men även för att deltagarna tilltalas och inkluderas genom att de i första hand ses som föräldrar. Barnet är här en viktig ingång, att prata om barn generellt är en framkomlig väg till samtal i cirklarna. Att inte i inbjudan prata om våld eller heder utan att endast tala om barns upplevelse av våld innebär sannolikt en orsak till förändring.

Samtalsledarna

Samtalsledarnas funktion och kompetenser en viktig förändringsfaktor när det gäller målgruppen utlandsfödda föräldrar. Samtalsledarna är inte bara viktiga för sina kunskaper utan utgör en viktig förändringsfaktor där de själva står för rekryteringen av deltagare. De använder sina egna kanaler och organisationer och detta har haft en avgörande betydelse.

Inledningsvis i projektet gjorde man skriftliga inbjudningar och inbjudningar via hemsidor, dock anmälde sig ingen på detta sätt vilket ledde till att

projektstarten fick skjutas upp. Samtalsledaren är därmed en avgörande person för genomförandet av projektet och att man har nått så många deltagare.

Grundade kunskaper

Flera av projektgenomförarna understryker att en förändringsfaktor är den kunskap som finns grundad i kvinnojoursrörelsen. Projektgenomförarna vet vad de talar om och kan, som de själva uttrycker det, därmed ha mod att adressera frågan om barn och våld i relation till olika målgrupper. Projektgenomförarna har också känt sig trygga i att inte bara fokusera på mäns våld mot kvinnor utan även på hedersrelaterat våld, föräldrars våld mot barn, konsekvenser för den som bevittnar våld o s v.

Till det kommer de teoretiska perspektiv som SKR utgår ifrån, genusteori och intersektionalitet för att synliggöra maktrelationer och problematisera och förebygga våld. De grundade kunskaperna har gett mod att våga ta upp frågor om barn och våld i relation till målgruppen utlandsfödda, men också redskap att hantera frågor utifrån det teoretiska perspektivet.

Från skillnad till likhet

Som framgick i bakgrundsbeskrivningen av *Ur barnens perspektiv* har syftet förändrats över tid och fokus har flyttat från att definiera målgruppen till att fokusera barnperspektivet. Initialt var målet att förändra attityder hos målgruppen, vilken beskrevs som präglad av patriarkalt hederstänkande. Under projektets framväxt förändrades fokus från att utgå från skillnader till att istället förändra attityder med utgångspunkt i det som förenar och är likt, nämligen föräldraskap och omsorgen om barn. Flera projektgenomförare har betonat att ingen behöver känna sig utpekad – alla är föräldrar och vill göra det bra för sina barn. Som förändringsfaktor är den öppenhet som syftet bär på viktig och med barnet och föräldraskapet som ingång undviks utpekande av (kulturella) skillnader som ska överbyggas eller förändras.

Förarbete och stödet i organisationen

En förändringsfaktor är att projektet *Ur barnens perspektiv* genom det stöd och engagemang som funnits högt upp i organisationen var väl förberett när det sjösattes. Vid starten av projektet skapades ett genomtänkt metodmaterial. Projektet startade med en gedigen bas att stå på och en tydlighet om vad det var som skulle göras.

Ur barnens perspektiv – styrkor

Barnet som ingång

Den tydligaste styrkan i projektet ligger i metoden som konsekvent utgår från barnet och barnets perspektiv. Att använda barnets perspektiv, barnet som ingång möjliggör att tala om fler områden än våld i nära relationer. Att flytta fokus från resonemang om patriarkala strukturer och heder till

inkluderande samtal om barn, våld och att förebygga våld emot barn. Att tala om barn, barns rättigheter och barns position i det svenska samhället gör att föräldrar med utländsk bakgrund får en initial inblick i det offentlig-rättsliga systemet i Sverige. Några föräldrar talar om att ”knäcka koden” och om att förstå hur systemet fungerar i Sverige.

Samtalsledarna, materialet och metoden

Konceptet att använda en samtalsledare, filmen, spelet och rundan är en styrka. Den animerade filmen väcker känslor och öppnar upp för samtal. Spelet inbjuder föräldrarna till aktivitet och reflektion över erfarenheter och möjliga situationer. Metoden handlar också om tilltalet, att deltagarna tilltalas av samtalsledare som talar deras eget språk och som även har liknande erfarenheter som de själva när det gäller migration, kultur och föräldraskap. Samtalsledare fungerar som förtroende- och brobyggare och skapar tillit mellan sig själv och deltagarna.

Samtalsledarna är förebilder de är inte bara viktiga för sina kunskaper utan också för att de själva står för rekryteringen av deltagare. De använder sina egna kanaler och organisationer vilket är en styrka och av avgörande betydelse.

Unik kunskap

Det finns inom SKR/Unizon en grundad och historiskt framvuxen kunskap om våld. Inom kvinnojour rörelsen finns en styrka och en bild av att kunskapen om våld är unik inom organisationen. Detta gör att frågor om våld kan adresseras på nya arenor och med nya perspektiv på våld samtidigt som det legitimerar SKR:s/ Unizons arbete med preventivt föräldrastödsarbete i *Ur barnens perspektiv*.

De föräldrainriktade förebyggande insatserna mot våld i hemmet är inte något som lyfts fram i Socialtjänstlagen och dess förarbeten. Inte heller i andra föräldrastödsprogram som ABC och Komet finns perspektivet med som handlar om mäns våld mot kvinnor och barn.

Spridning, nationellt och internationellt

Nästa styrka som lyfts fram är spridningen av projektet. Under projekttiden har omkring 2 200 personer deltagit i huvudsak i Stockholm och Malmö men även i mindre omfattning i Göteborg genom samarbetet med Kriminalvården Väst. Filmen och studiehäftet har översatts till 10 språk och spridits i över 2 500 kopior, filmen används i såväl Sverige som i andra länder. Konceptet med projektet och det professionellt framtagna metodmaterialet har alltså haft exceptionell spridning.

Under andra delen av projektet har *Ur barnens perspektiv* spridits till andra aktörer genom samverkan mellan bland annat myndigheter. Projektets erfarenheter och metodmaterial har blivit en stor del av Unizons arbete.

Ur barnens perspektiv – utvecklingsmöjligheter

Spridning och kvalitetssäkring

Under projekttiden har 2 200 föräldrar deltagit i samtalscirkelarna. Vid cirkelträffarna räknas antalet deltagare men ingen listas eller behöver uppge sitt namn eller adress. Detta kan betraktas som en styrka men även som en svaghet när exempelvis kontakt behöver tas för uppföljning och intervju eller dylikt.

Av en tidigare utvärdering framgår att samtalsledare menar att tydlighet från ledningen är viktig och att det uppstått oklarheter om syfte och målsättning men även om hur fri ledarstilen kan vara, om antal deltagare, om omkostnader och utbetalning av löner.

Dessa frågetecken kring innehållet sätter fingret på frågan om hur kvaliteten säkras. En intervjuad programgenomförare menar att det är problematiskt att samtalsledarna inte är tillräckligt utbildade, och att det finns risk för att samtalsledarna tar över. En annan programgenomförare önskar att man kunde utbilda samtalsledarna mer och dessutom välja samtalsledare med bättre grundkunskaper i sociala frågor.

Frågan är alltså hur programgenomförarna hittar former vid stor spridning av projektet/metoden för att inte successivt tappa kontrollen över innehållet och utförandet av föräldrträffarna.

Samverkan mellan idéburen organisation och myndighet

Samverkan mellan myndighet och idéburen organisation synes vara ett område att utveckla ytterligare. En programgenomförare understryker att bättre resultat hade uppnåtts om sociala myndigheter och ideella organisationer jobbar ihop angående de här frågorna.

Samtalsledare och gruppen

I *Ur barnens perspektiv* har programgenomförarna satsat på att rekrytera, utbilda och kompetensutveckla samtalsledarna. Genom arbetet med en referensgrupp med representanter för olika professioner och områden har centrala kunskaps- och kompetensområden identifierats och samtalsledarna har utbildats i allt från samhällsorienterande frågor, lagstiftning men också pedagogik och samtalsmetodik. Rekryteringen av samtalsledare är ett ytterligare utvecklingsområde som ska uppmärksammas. Att på ett genomtänkt sätt rekrytera samtalsledare med tillräcklig kunskap är ett utvecklingsområde. Samtidigt måste medvetenhet finnas om att ledarstilar varierar oavsett vilken kontext/cirkel man befinner sig i.

Handledning ingår i arbetsmodellen men har inte utnyttjats, bland annat för att samtalsledarna inte känt behov av det. Samtidigt framhåller dessa samtalsledare att rollen är problematisk, svår att avgränsa och kräver ett stort engagemang. Möjligen kan handledning, och rekrytering av personer som förhåller sig till handledning, i framtida projekt bidra till att stärka

samtalsledarna i deras roller och även bidra till löpande uppföljning och insyn i hur kvaliteten upprätthålls.

Rollförlust och splittring av familjen

Det sista utvecklingsområdet är att reflektera kring hur budskapet i *Ur barnens perspektiv* och den använda filmen *Jag sa att jag hade en mardröm* uppfattas och utmanar deltagarnas syn på familjen.

Av såväl våra genomförda intervjuer som av den tidigare genomförda utvärderingen framgår att det finns en viss misstänksamhet avseende familjestrukturer i Sverige och motstånd kring kvinnojourens och sociala myndigheters arbete. ”De får kvinnor att skilja sig från sina män och lämna familjen. Sedan lämnas de ensamma utanför samhället och har ingen att vända sig till” säger en deltagare.

Jämställdhet mellan man och kvinna uppfattas inte alltid som positiv och att barnen uppmärksammas på ett annat sätt kan förbrylla. ”Kvinnorna har makten i Sverige” var en av kommentarerna och ”Här tror man mer på en fyraåring än på föräldrarna”. Sammantaget visar dessa röster att det är ett utvecklingsområde för Unizon att på ett lyhört och framåtblickande sätt förhålla sig till *Ur barnens perspektiv*s syfte och utförande samt hur det uppfattas av deltagarna.

Slutdiskussion: En målgrupp med migrationserfarenheter

Syftet med cirkelarna var ursprungligen i båda programmen att motverka hedersrelaterat våld och att förändra patriarkala familjestrukturer. Respektive program har utvecklat olika metoder och strategier och retorik för att nå målgruppen, och i det ena projektet står barns röster och erfarenheter av våld i centrum och i det andra byggande av föräldraskap.

Båda programmen har tagit fram metoder för att arbeta med dessa områden på ett förtroendefullt och inkännande sätt genom cirkelledares, resurspersoners och samtalsledares kompetenser och utvecklingen av studiematerialen.

Målbilden, barn och våld och byggande av föräldraskap, ger inte bara möjlighet att förändra attityder och beteende när det gäller heder och patriarkala strukturer utan är också viktiga verktyg för hur man som förälder tar makt över sin egen situation och navigerar i samhället. Det är kunskaper som är grundläggande för att föräldrar ska kunna stå upp för sina barns rättigheter, sina skyldigheter som föräldrar och sina egna rättigheter i relation till myndigheter. Detta leder till byggandet av föräldramakt också i ett vidare samhällsperspektiv utanför familjen och hemmet.

Definitionen av målgruppen så som den har sett ut i båda programmen, beskriven som föräldrar med utländsk bakgrund bärande på patriarkalt hederstänkande, har varit grundad i erfarenheter och kunskaper som funnits inom myndigheten respektive inom den idéburna organisationens mångåriga arbete med våldsutsatta kvinnor och barn. Den definition av målgruppen som vuxit fram i *Ur barnens perspektiv* är dock vidare än den som beskrivs i *Att vara förälder i Sverige*. Det som kännetecknar programmets målgrupper är att de vänder sig till personer med migrationserfarenheter.

Migrationserfarenheter är i första hand individuella och unika. Samtidigt finns det erfarenheter som förenar människor som migrerat, exempelvis erfarenheter av uppbrott, separationer och av att etablera sig på nya platser bland okända människor. Dyliga erfarenheter av att kanske sakna tillhörighet samtidigt som man är i färd med att bygga upp ett hem i ett nytt land och att fostra sina barn till goda individer, men också samhällsmedborgare under ofta knappa sociala och ekonomiska villkor och i mötet med en inte alltid vänligt inställd omgivning är en utmaning.

En annan grundförutsättning som förenar målgrupperna är deltagarnas ansvar för omsorg om barn. Inom forskning om föräldraskap beskrivs omsorg om barn vila på tre centrala praktiker; att ge barn skydd; att främja barnets mognad och utveckling och att främja barnets utveckling till en socialt delaktig och accepterad individ. Särskilt det sista är en utmaning om

man som förälder känner osäkerhet inför vad som är socialt accepterat i samhället och kanske inte heller känner sig själv accepterad och delaktig. Det är därför viktigt att stärka föräldrar med både kunskaper och föräldramakt som i längden leder till trygga familjer, starka barn och samhällsmedborgare.

De utvärderade programmen fyller en särskild roll i att möta behov hos föräldrar med migrationserfarenheter. Metoderna och materialet i cirklarna som växt fram över tid och har förankrats i praktiken bygger på ett tilltal som gör det möjligt att närma sig målgruppen och skapa förtroende mellan genomförare och deltagare inom områden som barns rätt samt våld och heder. Våld och föreställningar om heder kan leda till svåra krissituationer och utsatthet för barn, unga, kvinnor och män i samhället. Det är komplicerade områden som behöver hanteras på ett modigt och balanserat sätt för att undvika risk för stigmatisering, men också rasism, diskriminering och paternalism.

I förlängningen är programmen inte bara preventivt föräldrastödsarbete utan också långsiktigt integrations- och jämställdhetsarbete som utgör viktigt komplement till det integrationsarbete som fokuserar språk, utbildning och arbetsmarknad. Programmen gör det möjligt att möta personer med migrationserfarenheter också som föräldrar med kapaciteter och kompetenser att ta vara på.

Programmen lämpar sig för både nyanlända och föräldrar som bott i Sverige en längre tid. Utvärderingen visar att för att ha störst effekt bör dock föräldrarna ha hunnit etablera sig. Är de precis nyanlända kan det vara svårt att ta till sig innehållet och vara en aktiv deltagare, vilket är en grundförutsättning för förändring.

Fortsatta forskningsfrågor och områden

Det finns ett antal fortsatta forskningsfrågor, som vuxit fram under utvärderingens gång, som förtjänar extra utrymme. En handlar om betydelsen av genusmedvetenhet och ett genusperspektiv på cirklarna. Den frågan leder över till en andra fråga som handlar om fruktbarheten i att fokusera heder.

Båda frågorna knyter an till temat, men också dilemmat att utveckla verksamhet med målet att förändra ”den andre”. ”Den andre” är ett begrepp som använts inom migrations- och integrationsforskning och som syftar på hur föreställningar om skillnader på grund av kultur, religion, språk, etnicitet och nationalitet producerar uppdelningar och kategoriseringar av människor.

Det benämns i vardagligt tal som uppfattningar om ”vi-och-de”. Ofta bär föreställningar om skillnader också på hierarkier, där ett ”vi” uppfattas som överlägset ett underlägset ”de”. Det är ett perspektiv som alltid finns inneboende när en grupp (organisation eller myndighet) definierar en målgrupp. Det innebär risker i termer av reproduktion av stereotyper men framförallt

föreställningar om över- och underordning, och om vad som är bra eller dåligt föräldraskap.

I de två föräldrastödsprogrammen har riskerna delvis hanterats genom att som i *Ur barnens perspektiv* hitta en universell ingång som bygger på likhet och i *Att vara förälder i Sverige* bygga upp cirklarna så att de blir forum för ömsesidighet och ödmjukt förhandlande. Båda sätten skapar förutsättningar för möten mellan människor, snarare än det lite ensidiga begreppet bemötande.

Genusperspektiv

Den fråga som handlar om att också inta ett genusperspektiv hänger ihop med synen på ”den andre” och i ett vidare perspektiv på hur Sverige som mottagande land i en global värld möter dem som kommer hit.

En styrka i båda föräldrastödsprogrammen är att de lyfter upp ett område som ofta förpassas till den privata sfären, nämligen omsorgen om barn, familj och hem. Det är en sfär som också ofta uppfattas som kvinnors och mammors område i första hand.

Det är ur ett integrationsperspektiv viktigt att också finna vägar till integration inom det som annars oftast ses som privat och därmed onåbart. Mycket integrationsarbete och satsningar i Sverige görs med fokus på språk, utbildning och arbete och migranten ses främst som en produktiv person. Men som erfarenheterna i programmen visar är det lika viktigt att satsa på det som berör den privata sfären och att också se migranter som reproducerande. Det finns inom programmen en stor potential i att möta kvinnor och män i egenskap av föräldrar med omsorg om barn och möjliggöra det byggande av föräldraskap som också innebär att föräldrar ”knäcker koden” för hur relationen mellan medborgare och myndighet är tänkt att fungera. Det kan kallas empowerment.

Vad händer med heder?

Behovet av att arbeta preventivt med heder finns, men vad är det för problematik som ska förebyggas? Resultatet av de två utvärderade programmen, att barn fått en röst och byggandet av föräldraskap, är viktigt preventivt arbete som stärker föräldrar med migrationserfarenheter som samhällsmedlemmar och i omsorgen för sina barn.

Det är ett sätt att förebygga heder, men också radikaliserings. Utvärderingen visar att det i vardagliga bestyr inom den privata sfären finns stor möjlighet att möta människor och skapa möjligheter till förändring i syn på barn, omsorg och föräldraskap och därmed även förebygga heder och radikaliserings på sikt.

Hedersrelaterad problematik är komplext att förhålla sig till både för myndigheter och för civilsamhället i stort, särskilt då det handlar om våld och förtryck. Att nå aktuella grupper av föräldrar och barn, som till exempel

nyanlända i Sverige, utan att stigmatisera är en svåravvägd balansgång, speciellt när det gäller att erbjuda föräldrar med utländsk bakgrund möjlighet till fördjupad kunskap om och ökad förståelse för barns uppväxtvillkor i Sverige och samhällets krav och förväntningar på föräldrar.

Att ta avstamp i barn, omsorg och föräldraskap kan då vara mer neutrala och givande ingångar, områden som skulle tjäna mycket på vidare forskning.

Referenser

- Alfakir, N (2004). *Skapa dialog med föräldrar – integration i praktiken*. Bokförlaget Runa. 2004.
- Bremer, S., Brendler-Lindqvist, M., Wrangsjö. B.(2006) *Ungdomar och hedersrelaterat våld-Om transkulturellt behandlingsarbete*. Rädda Barnen.
- Ekerwald. (2004) *Leva sitt liv med familjen i behåll*. Rädda Barnen.
- Håkansson, P-H.(2007) *Frihet och familj- En uppföljning av skyddade boenden för personer som hotas av hedersrelaterat våld*. Socialstyrelsen.
- Larsen, T., Malmberg Nord, M., Nordenhielm, S. (2011) *Barn av vår tid- Aktuell forskning om barn och familjer*. FoU-Väst, Göteborgs universitet och Länsstyrelsen i Västra Götalands län.
- Nilson F, Calli S, Olsson I. (2008) *När man krockar*. Länsstyrelsen i Uppsala, 2008
- Muller, I., Börjes, A.(2009) *Familjeliv utan våld- en modell för att bedöma förutsättningar för familjearbete*. Stöd- och rådgivningscenter Kruton, Stockholm stad.
- Reyes, M-P (2011) *Goda exempel på förebyggande av hedersvåld*. Länsstyrelsen i Stockholms län.
- Reyes, M-P (2008) *Skyddat boende för personer som utsätts för hedersvåld. Dokumentation av nationellt samråd i Stockholm, april 2008*. Länsstyrelsen i Stockholms län.
- Sahindahl, F.(2001) *Tal till Sveriges riksdag*. Riskdagens arkiv.

För utvärderarnas referenser se deras fullständiga rapport ” En jämförande studie av föräldrastödsprogrammen *Att vara förälder i Sverige* och *Ur barnens perspektiv*” på www.lansstyrelsen.se/stockholm

**LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN**

Enheten för socialutveckling
Maria-Pilar Reyes
070-8074302 el 08-785 43 02

Datum
2008-12-10

Beteckning

Nationell Arbetskonferens om Arbete med familjer som lever i en hederskontext.**Konferensens syfte**

Uppmärksamma vikten- och behovet av att arbeta med hela familjen, dels när det finns risk eller misstanke om att hedersrelaterat förtryck och våld kan förekomma i familjen, dels under hela processen tills det att det utsatta barnets/ungdomens (och eventuella syskons) trygghet och välbefinnande kan säkerställas långsiktigt och familjens jämvikt är återställd. Vidare att inspirera och stödja till metodutveckling.

Konferensens mål och målgrupp

Skapa en arena för dialog, kunskaps- och erfarenhetsutbyte för i första hand yrkesverksamma och nyckelpersoner inom socialtjänst, flyktingverksamhet, skola, ungdomsmottagningar, primärvård samt barn-ungdoms och vuxenpsykiatri.

Utgångspunkter

Det arbetet med familjer som står i fokus i denna satsning är det som lägger stor vikt i att arbeta med familjens inbördes dynamik och egna processer, som ett system och i samspel med andra system. Det handlar alltså inte om att varje enskild familjemedlems behov uppmärksammas och bemöts för sig. Vidare är det viktigt att ta i beaktande andra faktorer som påverkar familjen, såsom migrationsprocesser och erfarenheter av trauma. Konferensen arbetar utifrån två axlar: en horisontell och en vertikal axel.

Den horisontella axeln

I den horisontella axeln ser vi familjerna i olika skeenden längs ett kontinuum som löper över tid, och behov av insatser därtill:

- 1) *förebyggande arbete* som syftar till att - i god tid innan en allvarlig konflikt har törnat upp sig inom familjen - stärka invandrade föräldrar att vara tillräckligt goda föräldrar och känna att de klarar av sitt föräldraskap i det nya landet utan att utsätta sina barn för förtryck och/eller våld.
- 2) *krisarbete* när familjen misstänks, anklagas eller anmäls för att utsätta något/flera av sina barn för (hedersrelaterat?) förtryck/våld. Krisarbetet syftar bl a till att underlätta familjens medverkan i utredningen och i genomförande av ev. insatser. Särskilt viktigt är att hitta ett sätt att arbeta

med familjen i de fall då myndigheterna tvingas besluta om insatser mot familjöverhuvudets vilja och/eller när familjen är utsatt för påtryckningar av aktörer i dess sociala nätverk, och andra processer.

- 3) *långsiktig bearbetning* oavsett utgången av konflikten mellan familjens överhuvud, det eventuellt utsatta barnet/ungdom och övriga familjemedlemmar. Syftet är då att familjen kan försona sig med det som har blivit och hitta ett sätt att gå vidare. På så vis kan också de hemmavarande barnen få en tillvaro fri från förtryck. Vidare att familjen förmår att upprätthålla en sund förhållningssätt till det barnet/ungdom som har utsatts för förtrycket. Det innebär att familjen förmår respektera de villkor och gränser som detta barn/ungdom sätter upp, även i de fall som barnet/ungdomen väljer att bryta kontakten med hela eller delar av sin släkt, tillfälligt eller långsiktigt.

Den vertikala axeln

I *den vertikala axeln* finns olika utlösande faktorer/ avgörande motiv bakom att en person/flera personer i familjen, av sina närstående utsätts för könsrelaterat förtryck/våld, allvarliga inskränkningar i sitt livsutrymme och kränkning av sina mänskliga rättigheter. Den överordnade/utlösande faktorn kan vara:

- 1) att *bevara familjens heder* i traditionell mening
- 2) ett överdrivet behov av *skydda och hålla ihop familjen* som ett sätt att hantera oro/ångest för familjens upplösning och undergång. Denna ångest styrs av förälder/föräldrarnas/flera av medlemmarna i familjens obearbetade traumatiska upplevelser i samband med väpnad konflikt/förföljelse, flykt och andra former av strukturellt våld
- 3) ett orimligt behov av kontroll för att *förneka migrationen och fortsätta att efterleva/söka hemvist i traditioner* som inte längre är funktionella eller accepterade i det nya landet. Dessa behov bottenar ofta i känslor av alienation, utanförskap och identitetsförvirring som orsakats av en konfliktfylld migrationsprocess /frustrerade integrationssträvanden för en eller flera av medlemmarna i familjen. Förvirringen gäller inte sällan föräldrarollen och rollen som familjöverhuvud och ger upphov till starka känslor av maktlöshet och underläge.

Arbetet i den vertikala axeln innebär att vi måste utveckla metoder för att identifiera den utlösande faktorn bakom varje enskilt fall av (hedersrelaterat?) våld. Syftet är att hitta därefter det mest lämpliga sättet att närma sig varje enskild familj utan att riskera att förstärka familjens försvar och slutenhet.

Maria-Pilar Reyes
Utvecklingsledare

Länsstyrelsens rapportserie

Utkomna rapporter under 201X

1. Hur arbetar vid systematiskt med ett integrationsperspektiv i landsbygdsutveckling?, avdelningen för landsbygd
2. Skarvar och fågelskär i Mälaren 2014, avdelningen för miljö
3. Miljögifter i sediment i Stockholms skärgård och östra Mälaren, avdelningen för miljö
4. Kartläggning av styrkeområden i Stockholmsregionen, avdelningen för tillväxt
5. Jämställdhetsintegrering – genomförande av strategi för Stockholms län 2014-2016, avdelningen för tillväxt
6. Nationella minoriteter – rapport om tillämpningen av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk år 2014, avdelningen för tillväxt
7. Uppföljning av bostadsbyggandet, avdelningen för samhällsbyggnad
8. Fjärde jämställdhetsmålet: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra – länsstyrelsernas samordning av insatser, avdelningen för tillväxt
9. Häckande kustfåglar i Norrtälje kommun – resultat från inventeringar i skärgården 2014, avdelningen för miljö
10. Prostitutionen i Sverige 2014 – en omfattningskartläggning, avdelningen för tillväxt
11. Bostadsmarknadsenkäten – Stockholms län 2015, avdelningen för samhällsbyggnad
12. Roms inkludering – årsrapport 2014, avdelningen för tillväxt
13. Ädellövsområden och ekmiljöer i Stockholms län, avdelningen för miljö
14. Utbildningsverkstad i strategiskt förändringsarbete – kursbeskrivning och lärarhandledning, avdelningen för samhällsbyggnad
15. Läget i länet – bostadsmarknaden i Stockholms län 2015, avdelningen för samhällsbyggnad
16. Ekosystemet ICT & Digital – kartläggning av Stockholmsregionens styrkeområden, avdelningen för tillväxt
17. Att vara förälder i Sverige – utvärdering av två föräldrastödsprogram, avdelningen för tillväxt

Länsstyrelsen arbetar för att Stockholmsregionen ska vara attraktiv att leva, studera, arbeta och utveckla företag i.

*Mer information kan du få av
Länsstyrelsens enhet för social utveckling
Telefon: 010-223 10 00*

*Länsstyrelsen rapporter finns på
www.lansstyrelsen.se/stockholm/publikationer*

*Länsstyrelsen i Stockholms län
Hantverkargatan 29
Box 22067
104 22 Stockholm
Telefon: 010- 223 10 00
www.lansstyrelsen.se/stockholm*